

ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΗΣ

Ι. Ἡ γενικὴ εἰκὼν

Ὁ πληθυσμὸς ἐνὸς τόπου συναρτᾶται, κατ' ἀρχήν, πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομίας του καὶ τῆς ἐν γένει ὑποστάσεώς του. Ὡς πρὸς τὴν Σύμην, εἶναι καταφανὴς ἡ παράλληλος πορεία τῶν δύο τούτων μεγεθῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ μελέτη τῶν διακυμάνσεων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν χρόνων ὡς καὶ τῆς συνθέσεώς του κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν.

Ἀπογραφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δωδεκανήσου, κατὰ τὸ ἀπώτερον παρελθόν, δὲν ὑπάρχουν. Οἱ ἀριθμοὶ κατοίκων, οἱ παρεχόμενοι ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων, βασίζονται εἰς ὑπολογισμοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐμπειρικούς. Ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι δυσχερὴς ὄχι μόνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἢ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους. Οἱ νησιῶται, ἐχόμενοι στερεῶς τοῦ προνομιακοῦ των καθεστῶτος, δὲν ἐδέχοντο καμμίαν ἐπέμβασιν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν οὐδὲ διὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ των. Ἐπιστεύετο, ὅτι τοιοῦτου εἵδους ἐνέργεια θὰ εἶχε δυσμενῆ ἐπακόλουθα διὰ τοὺς κατοίκους, ἰδίως ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ πεδίου, δι' ὃ καὶ ἀπεκρούσθησαν, πολλάκις καὶ μὲ ζωνρὰ ἐπεισόδια, αἱ ἀπόπειραι πρὸς διενέργειαν ἀπογραφῆς. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς. Εἰδικώτερον οἱ Συμαῖοι, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων ἐν ἔτει 1885, ἀντέταξαν ἔντονον ἀντίδρασιν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἀπεκλείσθη ἡ νῆσος ὑπὸ τουρκικῶν πλοίων ἐπὶ 17 ἡμέρας.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους οἱ ἀναφερόμενοι μέχρι τοῦ 1930 ἀριθμοὶ κατοίκων εἶναι κατ' ἐκτίμησιν ἢ προσέγγισιν, μὲ μεγάλην ἴσως ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τοῦναντίον, αἱ ἐξ τελευταῖαι ἀπογραφαὶ τοῦ δω-

δεκανησιακοῦ πληθυσμοῦ (1931, 1936, 1947, 1951, 1961 καὶ 1971) ἔδωσαν ἀκριβέστερα ἀποτελέσματα. Αἱ δύο πρῶται (1931 καὶ 1936) ἐγένοντο ἐπὶ ἰταλικῆς κατοχῆς, ἡ τρίτη (1947) ἐπὶ ἐλληνικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως, πρὸ τῆς ἐπισήμου προσαρτήσεως τῶν νήσων, καὶ αἱ τρεῖς τελευταῖαι (1951, 1961 καὶ 1971) εἰς τὰ πλαίσια τῶν γενικῶν ἀπογραφῶν τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Συνδυάζοντες τὰς παλαιότερας ἐκτιμήσεις μετὰ τὰς νεωτέρας ἀπογραφάς, κατεστρώσαμεν τὸν παρατιθέμενον πίνακα ἐμφαίνοντα τὴν ἐξέλιξιν τοῦ δωδεκανησιακοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα 150 ἔτη (1821-1917)*.

II. Ἡ πληθυσμιακὴ ἐξέλιξις τῶν νήσων τοῦ δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος καὶ εἰδικώτερον τῆς Σύμης

Ὁ πληθυσμὸς ὅλων σχεδὸν τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος ἐσημείωσε φθίνουσαν ἐξέλιξιν κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα. Ἐλάχισται νῆσοι συνεκράτησαν ὀλόκληρον τὴν φυσικὴν αὐξήσιν τῶν κατοίκων των, ἀλλὰ καὶ ὀλίγαι νῆσοι διετήρησαν τὸν πρότερον ὑφιστάμενον πληθυσμὸν των μετὰ ἀπώλειαν μόνον τῆς φυσικῆς αὐξήσεως. Αἱ πλεῖσται τῶν νήσων ἀπώλεσαν τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ των, πολλὰ δὲ εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες κυριολεκτικῶς ἀπεγυμνώθησαν.

Ἡ Δωδεκάνησος, ὡς σύνολον, ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν νήσων, αἱ ὁποῖαι ἀπώλεσαν, πλὴν τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ των, καὶ σημαντικὸν τμῆμα τοῦ πληθυσμιακοῦ μεγέθους, τὸ ὅποῖον εἶχον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς των. Ἀπὸ 147.750 κατὰ τὸ 1910, ὁ δωδεκανησιακὸς πληθυσμὸς κατῆλθεν εἰς 121.017 τὸ 1971, ἥτοι ἐμειώθη κατὰ 19% ἐντὸς τῆς τελευταίας ἐξηκονταετίας, ἐνῶ, ὑπὸ κανονικᾶς συνθήκας, ἐφ' ὅσον θὰ διετήρει καὶ ὀλόκληρον τὴν φυσικὴν αὐξήσιν, θὰ προσήγγιζε τὰς 300.000 ἀτόμων.

Ἡ πληθυσμιακὴ ὕφεσις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς τουρκικῆς κατοχῆς, ἀλλ' ἐπὶ Ἱταλοκρατίας ἡ πτώσις ὑπῆρξεν ἐντονωτέρα μετὰ τὴν ἐξάίρεσιν τῆς πε-

* Πίνακας καὶ ἄλλα στοιχεῖα ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δωδεκανήσου εὐρίσκει τις εἰς διάφορα συγγράμματα καὶ δὴ εἰς τὰ ἑξῆς:

α) J. STEPHANOPOLI, Les îles de l'Egée, leurs privilèges, avec documents et notes statistiques, Athènes 1912.

β) M. VOLONAKIS, The island of roses and her eleven sisters, London 1922.

γ) LIVIO LIVI, Storia demografica di Rodi e delle isole dipendenti, Firenze 1944.

δ) Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΑΝ, Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Δωδεκάνησον, Ἀθῆναι 1945.

ε) ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΩΣ, Δωδεκάνησος, Τόμος Α' Γενικὴ ἀπογραφὴ, Ἀθῆναι 1947.

στ) Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΑΝ, Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δωδεκανήσου, εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ 1947 τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1948.

ζ) Σ. ΑΓΑΠΗΤΙΑΝ, Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δωδεκανήσου, εἰς τὸν III τόμον τοῦ δημοσιεύματος «Νισυριακά» 1969.

Π Ι Ν Α Κ

Έξελξεις του πληθυσμού της Δοδεκανήσου κατά την περίοδον 1821 - 1971

Ν ή σ ο ι	1821	1850	1900	1910	1912	1917	1922	1931	1936	1941	1947	1951	1961	1971
1. Ρόδος	31.500	33.000	43.000	45.000	45.000	36.560	45.000	54.800	59.933	61.567	55.181	58.946	63.954	66.609
2. Κέρπαθος	7.500	8.000	8.500	9.500	8.527	6.930	7.500	6.580	7.861	7.231	7.416	7.069	6.707	5.433
3. Κως	11.000	12.000	15.700	16.500	14.570	15.070	16.000	21.170	19.845	18.231	18.545	19.076	18.187	16.650
4. Κάλυμνος	5.000	7.600	19.400	20.000	23.200	14.950	15.500	16.500	15.439	14.872	12.227	13.712	14.249	13.281
5. Αστυπάλαια	3.000	3.000	2.500	2.000	1.780	1.380	1.370	1.610	1.754	1.771	1.800	1.807	1.558	1.146
6. Λέρος	4.500	4.600	6.400	6.000	6.000	4.880	4.000	5.500	7.159	10.979	6.161	7.075	6.626	8.512
7. Κάσος	5.250	5.600	6.500	6.700	5.700	4.850	1.760	1.920	1.904	1.367	1.336	1.396	1.422	1.353
8. Τήρος	2.000	1.950	1.900	1.850	1.300	2.100	1.160	1.230	1.226	1.131	1.085	1.052	789	349
9. Σύμη	6.250	8.000	18.000	19.500	22.450	7.300	7.000	9.460	8.182	4.147	4.090	4.003	3.126	2.497
10. Πάτμος	4.500	4.000	4.000	3.700	2.720	2.660	2.550	2.990	3.208	2.665	2.736	2.927	2.686	2.486
11. Νίσυρος	3.300	3.500	4.700	5.000	5.000	4.300	3.160	3.430	3.404	2.592	2.499	2.327	1.800	1.289
12. Χάλκη	1.200	1.500	2.900	3.000	3.215	2.200	1.300	1.790	1.470	754	731	621	523	387
13. Λαίψη	—	—	—	—	—	—	560	960	981	817	873	885	724	597
14. Καστελλόριζον	2.500	3.500	8.500	9.000	4.020	2.000	2.700	2.230	2.269	1.111	663	584	481	268
15. Άγιοθωήσι	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	189	160
Σύνολον	87.500	96.250	142.000	147.750	143.482	102.180	109.560	130.170	134.635	129.235	115.343	121.480	123.021	121.017

ριόδου 1922-1936, όπότε συνεκρατήθη είς πολλάς νήσους σημαντικόν μέρος τής φυσικής αύξήσεως του πληθυσμού των. 'Από τής ένώσεως τής Δωδεκανήσου μετά τής 'Ελλάδος, ό συνολικός πληθυσμός τών νήσων ηύξήθη έλαφρώς. 'Από 115.343 κατά τό 1947 άνήλθεν είς 121.017 τό 1971, ήτοι έντός 24 έτών ηύξήθη κατά 5%, συνεκρατήθη δηλαδή είς τās νήσους μικρόν τμήμα τής φυσικής του αύξήσεως, έσημειώθη δέ και έπαναπατρισμός άρκετού άριθμού νησιωτών, οί όποιοι είχον έγκαταλείψει τήν γενέτειραν επί Ιταλικής κατοχής.

'Η πληθυσμιακή εξέλιξις τών νήσων φαίνεται είς τόν παρατεθέντα πίνακα. 'Εκ τών δεδομένων του πίνακος τούτου προκύπτουν αί ακόλουθοι διαπιστώσεις:

'Εξ όλων τών νήσων μόνον δύο, ή Ρόδος και ή Λέρος, έχουν σήμεραν πληθυσμόν μεγαλύτερον εκείνου τών τελευταίων έτών τής τουρκικής κατοχής και τών αρχών τής Ιταλικής κατοχής. Δέν διετήρησαν όμως, ούδ' αυτάί, ώς ήδη έλέχθη, όλόκληρον τήν φυσικήν αύξησιν του πληθυσμού των. Ειδικώτερον:

'Η Ρόδος είχεν αξιόλογον πληθυσμιακήν ανάπτυξιν κατά τήν περίοδον 1910 - 1971. 'Εν σχέσει προς τό 1910 ό ροδιακός πληθυσμός ηύξήθη κατά 48%, μεταξϋ δ' 1947 και 1971 κατά 20,7%, ήτοι κατά μέν τήν περίοδον τής ιταλοκρατίας άπωλέσθη σημαντικόν τμήμα τής φυσικής αύξήσεώς του, από δ' τής ένώσεως τής Δωδεκανήσου μετά τής 'Ελλάδος δέν έσημειώθη τοιαύτη άπώλεια. Τό αληθές είναι, ότι έν τμήμα του ροδιακού πληθυσμού έγκατέλειψε τήν νήσον, αλλά τουτο άνεπληρώθη από τούς εισρεύσαντας εκ τών άλλων νήσων. 'Η αύξησις του πληθυσμού τής Ρόδου, με παράλληλον μείωσιν του πληθυσμού τών άλλων νήσων, είχεν ώς άποτέλεσμα τήν αισθητήν άνοδον τής αναλογίας του ροδιακού πληθυσμού είς τό σύνολον του δωδεκανησιακού πληθυσμού. 'Ο πληθυσμός τής Ρόδου σήμεραν άποτελεϊ τό 55% του όλου δωδεκανησιακού πληθυσμού, ένω κατά τό 1910 άπετέλει μόλις τό 31% αυτού.

'Η Λέρος έμφανίζεται με συνεχή δημογραφικήν ανάπτυξιν. 'Ο μέν πληθυσμός της του 1910 ηύξήθη μέχρι του 1941 κατά 83%, ό δ' πληθυσμός της του 1947 ηύξήθη μέχρι του 1971 κατά 38%. Είς άμφοτέρας όμως τās περιπτώσεις ή πληθυσμιακή άνοδος δέν προήλθεν εκ τής φυσικής αύξήσεως. 'Η μέν πρώτη όφείλεται είς τήν έγκατάστασιν Ιταλικών δυνάμεων, δεδομένου ότι είς τήν Λέρον είχον γίνει ναυτικάί βάσεις, ή δ' δευτέρα είς τό γεγονός ότι τά ύφιστάμενα κτήρια έχρησιμοποιήθησαν διά τήν λειτουργίαν ιδρυμάτων κοινωνικής προνοίας, τών οποίων οί τρόφιμοι διογκώνουν τόν τοπικόν πληθυσμόν.

Πληθυσμιακήν στασιμότητα έσημείωσε μόνον μία νήσος, ή Κώς.

'Η Κώς, πράγματι, έχει σήμεραν περίπου τόν πληθυσμόν της του 1910, ήτοι έχασεν όλην τήν φυσικήν αύξησιν. Κατά τό έτος 1931 έμφανίζεται ό πληθυσμός τής νήσου ηύξημένος κατά 28%, διά νά κατέλθη έν συνεχεία είς ένδιάμεσα μεγέθη. 'Από του 1941 μέχρι του 1961 διαπιστοϋται στασιμότης, άλλ' έκτοτε ύφεςις. Μειωθέντος του πληθυσμού τής νήσου έντός τής δεκαετίας 1961-1971 κατά 9%, τό συνολικόν μέγεθος επανήλθεν είς τό επίπεδον του 1910.

Αἱ ὑπόλοιποι ἔνδεκα νῆσοι ἀπώλεσαν ὄχι μόνον ὁλόκληρον τὴν φυσικὴν των αὐξήσιν, ἀλλὰ καὶ μέγα τμῆμα τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ των. Θὰ ἡδυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τὰς νήσους ταύτας εἰς δύο κατηγορίας: Ὡρισμέναι διετήρησαν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὅποιον εἶχον κατὰ τὸ τέλος τῆς τουρκοκρατίας, ἐνῶ ἕτεραι ἀπώλεσαν πλέον τοῦ 70% τοῦ μεγέθους τούτου, μερικαὶ μάλιστα σχεδὸν ἀπεγυμνώθησαν.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν νήσων, αἱ ὁποῖαι διετήρησαν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὅποιον εἶχον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς των, ἀνήκουν ἡ Κάλυμνος, ἡ Κάρπαθος, ἡ Ἀστυπάλαια καὶ ἡ Πάτμος.

Ἡ Κάλυμνος, ἥτις ἐξ ἐπόψεως πληθυσμοῦ ἦτο μέχρι τοῦ 1912 ἡ δευτέρα μετὰ τὴν Ρόδον νῆσος τοῦ συμπλέγματος, ἔχει σήμερον πληθυσμὸν κατὰ 43% μικρότερον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον μετὰ τὴν ἑνωσιν τῶν νήσων, ὁ καλυμνιακὸς πληθυσμὸς ἠϋξήθη κατὰ 16,5%, ἐν συνεχείᾳ ὅμως ὁ πληθυσμὸς τοῦ 1961 ἠλαττώθη ἐντὸς δεκαετίας (1971) κατὰ 7%.

Ἡ Κάρπαθος ἀπώλεσεν, ἐπίσης, μέρος τοῦ πληθυσμοῦ της κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς τουρκοκρατίας καὶ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς (9.500 τὸ 1910, 6.930 τὸ 1917), ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ, ἐπὶ 44 ἔτη (1917 - 1961), ὁ πληθυσμὸς της εἶχε μικρὰς μᾶλλον διακυμάνσεις (6.580 ἐλάχιστον - 7.681 μέγιστον). Τὴν τελευταίαν ὅμως δεκαετίαν, 1961 - 1971, καὶ ὁ καρπαθιακὸς πληθυσμὸς ὑπέστη μείωσιν κατὰ 19%.

Ἡ Ἀστυπάλαια ὄχι μόνον δὲν συνεκράτησε τὴν φυσικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ της, ἀλλὰ καὶ ἔχασε μεταξὺ τοῦ 1910 καὶ τοῦ 1971 τὸ 43% αὐτοῦ. Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν 61 τούτων ἐτῶν ἐσημειώθη συνεχὴς μὲν ἐλάττωσις μέχρι τοῦ 1922, συνεχὴς δὲ αὐξήσις ἀπὸ τοῦ 1922 μέχρι τοῦ 1951 καὶ αἰσθητὴ πτώσις κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν 1951-1971 (—36%).

Ἡ Πάτμος, ὡσαύτως, ἐστερήθη, πλὴν τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ της, καὶ τὸ 33% τῶν κατοίκων της τοῦ ἔτους 1910. Ἐὰν συνυπολογίσωμεν ὅμως τὸν πληθυσμὸν τῶν νησίδων Λειψῶν καὶ Ἀγαθονησίου, αἱ ὁποῖαι ὑπῆγοντο ἄλλοτε εἰς τὴν Πάτμον, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς κατὰ τὸ 1971 (3243 ἄτομα) ὑπολείπεται τοῦ 1910 μόνον κατὰ 12%.

Οἱ Λειψοὶ ἐνεφάνισαν ἀνάπτυξιν τοῦ πληθυσμοῦ των κατὰ τὴν περίοδον 1922-1931. Ἐκτοτε αἱ διακυμάνσεις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νησίδος ὑπῆρξαν συνεχεῖς ἀλλ' οὐχὶ ἐκτεταμέναι. Κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν ὅμως 1951-1971 ἡ νησίς ὑπέστη πληθυσμιακὴν ὕφεσιν κατὰ 33%, μὲ συνέπειαν νὰ ἀριθμῇ κατὰ τὸ 1971 ὅσους περίπου κατοίκους εἶχε τὸ 1922.

Αἱ ὑπόλοιποι ἑξ νῆσοι, ἤτοι ἡ Νίσυρος, ἡ Τῆλος, ἡ Κᾶσος, τὸ Καστελλόριζον, ἡ Χάλκη καὶ ἡ Σύμη, ἀπώλεσαν τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὅποιον εἶχον πρὸ ἐξηκονταετίας. Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὸ Καστελλόριζον, τὴν Χάλκην καὶ τὴν Σύμην παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς: Αἱ νῆσοι αὗται, στερούμεναι παντελῶς τοπικῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων, ἀπέζων ἐκ τῆς ναυτιλίας καὶ

τῆς σπογγαλιείας. Ἡ ἐπικράτησις ὅμως τῆς ἀτμήρους ναυτιλίας ἐναντι τῆς ἱστιοφόρου προεκάλεσε παρακμὴν τῆς δωδεκανησιακῆς ναυτιλίας, τὸ δὲ τραχὺ ἐπάγγελμα τοῦ σπογγαλιέως, συμπαρομαρτούντων καὶ ἄλλων αἰτίων, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς κρίσιν τοῦ κλάδου, ἐξέλιπε σχεδὸν ἐντελῶς. Ἡ δωδεκανησιακὴ σπογγαλιεὶα ἔχει περιορισθῇ εἰς τὴν Κάλυμνον, ἥτις καταλαμβάνει πλεόν τοῦ 75% τῆς ὅλης ἐλληνικῆς δραστηριότητος εἰς τὸν φθίνοντα τοῦτον κλάδον.

Ἡ Τήλος ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τοῦ πληθυσμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχε κατὰ τὸ 1910. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην, ἐνῶ κατὰ τὰ ἔτη 1910-1922 ἐσημειώθησαν πολὺ μεγάλοι μεταπτώσεις, τὸνναντίον κατὰ τὴν τριακονταετίαν 1922-1951 αἱ διακυμάνσεις ἦσαν μᾶλλον ἐλαφραί. Πλέον ἀξιόλογος μεταβολὴ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Τήλου ἔλαβε χώραν μεταξὺ τοῦ 1951 καὶ τοῦ 1971, ὅποτε ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἡλαττώθη ἀποτόμως κατὰ 67%. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1910 ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς Τήλου ἀποτελεῖ τὸ 19% τοῦ ἀρχικοῦ μεγέθους.

Ἡ Κάσος, ἐπίσης, διετήρησε μόλις τὸ 20% τοῦ ἀρχικοῦ πληθυσμοῦ της. Ἡ νῆσος αὕτη ἐνεφάνισεν εὐρεῖαν ὕφεσιν εἰς τὸν πληθυσμὸν της (—72%) κατὰ τὴν περίοδον 1910-1917, κατὰ δὲ τὴν περίοδον 1917-1936 μόνον διακυμάνσεις περὶ τὸ μειωμένον μέγεθος πληθυσμοῦ τοῦ 1917 παρετηρήθησαν. Νέαν ἀξιόλογον ἐλάττωσιν ἀριθμοῦ κατοίκων ὑπέστη ἡ νῆσος κατὰ τὴν πενταετίαν 1936-1941 (—28%). Ἐκτοτε ὅμως πολὺ μικραὶ διακυμάνσεις διαπιστοῦνται πέριξ τοῦ ἀριθμοῦ κατοίκων τῆς νήσου κατὰ τὸ 1941. Ἡ διατήρησις τοῦ μικροῦ τούτου πληθυσμοῦ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὰ εἰσρέοντα ἐμβάσματα, μετὰ τὰ ὁποῖα συντηροῦνται αἱ οἰκογένειαι τῶν ναυτικῶν τῆς νήσου.

Ἡ Νίσυρος ἔχασε τὸ 74% τῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους εἶχε κατὰ τὰ ἔτη 1910-1912. Κατὰ τὴν περίοδον 1912-1936 ὁ νισυριακὸς πληθυσμὸς ἐσημείωσε διακυμάνσεις. Ἀρχικῶς (1912-1922) ὑπέστη πτώσιν, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ (1922-1936) ἐπραγματοποίησεν ἄνοδον. Ἀπὸ τοῦ 1936 ἡ πληθυσμιακὴ ὕφεσις ὑπῆρξε συνεχής. Κατὰ τὸ 1971 ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου κατῆλθεν εἰς τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων της κατὰ τὸ 1947, χωρὶς νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἀπώλεια τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ Καστελλόριζον ὑπέστη πραγματικὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ του. Ἡ πρώτη καὶ εὐρεῖα πληθυσμιακὴ κάμψις ἐσημειώθη κατὰ τὰ ἔτη 1910-1917. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς νήσου τοῦ 1910 ἡλαττώθη ἐντὸς τῆς ἐπταετίας 1910-1917 κατὰ 78%. Τὸνναντίον, κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν 1917-1936, διαπιστοῦται διακύμανσις περὶ τὰ φυσιολογικὰ ὅρια τῆς ἐξελιζέως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1917. Ἐπηκολούθησεν ὅμως ἀπότομος πτώσις. Κατὰ τὴν πενταετίαν 1936-1941 διέρρευεν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἅπαντες οἱ Καστελλορίζιοι ἐγκατέλειψαν τὴν νῆσον των, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐπανεπατρίσθησαν μόνον 663 ἄτομα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀλίγοι μεταπολεμικοὶ κάτοικοι τῆς νήσου συνεχῶς ἐλαττοῦνται, συμποσοῦμενοι σήμερον εἰς τὸ 3% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ της κατὰ τὸ 1910.

Ἡ Χάλκη, ὡσαύτως, ὑπέστη μεγάλην ἀφαιμάξιν πληθυσμοῦ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς (1912-1922), ἀπολέσασα σχεδὸν τὰ 60% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τὸ 1912. Ὁ μειωμένος πληθυσμὸς τοῦ 1922 διετηρήθη μέχρι τοῦ 1936. Ἐν συνεχείᾳ ὅμως, κατὰ τὴν πενταετίαν 1936-1941, ἔλαβε χώραν νέα ἀπότομος κάμψις, διαρρέυσαντος τοῦ ἡμίσεος τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ λίαν χαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1941 δὲν καθίσταται δυνατόν νὰ συγκρατηθῇ. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων εἶναι ἔκτοτε συνεχής. Ἡ Χάλκη κατοικεῖται σήμερον ἀπὸ τὸ 12% τοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ὑπῆρχεν εἰς τὸν νῆσον κατὰ τὸ 1912.

Ἡ Σύμη ἔχουσα ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους τῆς συγκεντρωμένους εἰς ἓνα μόνον οἰκισμόν, ὅστις ἄλλοτε ἀπετέλει τὴν μεγαλυτέραν καὶ εὐρωστοτέραν οἰκονομικῶς πόλιν τῆς περιοχῆς τοῦ νοτιοανατολικοῦ Αἰγαίου, ἀπώλεσεν, ἐπίσης, τὸ μέγιστον τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἡ πληθυσμιακὴ ἀνάπτυξις τῆς Σύμης ἐπραγματοποιήθη κυρίως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ δὲ κάμψις ἐπῆλθεν ἀποτόμως κατὰ τὰ πέντε πρῶτα ἔτη τῆς ἰταλικῆς κατοχῆς (1912-1917), ὅποτε ἀπωλέσθησαν περὶ τὰ 68% τοῦ πληθυσμοῦ.

Ποιά τις ἀναζωογόνησις ἐσημειώθη, λόγῳ τῆς σπογγαλιευτικῆς δραστηριότητος ἰδίως, ἀπὸ 1922-1931, ἀλλὰ ἡ ἐπακολουθήσασα νέα μικρὰ σχετικῶς ὕφεσις, κατὰ τὴν πενταετίαν 1931-1936, ἐνετάθη κατὰ τὴν ἐπομένην πενταετίαν 1936-1941, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὁ συμαϊκὸς πληθυσμὸς κατῆλθε σχεδὸν εἰς τὸ 1)2. Τὸ νέον χαμηλὸν ἐπίπεδον πληθυσμοῦ (περὶ τὰς 4.000) διετηρήθη κατὰ τὴν δεκαετίαν 1941-1951, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ — κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν 1951-1971 — νέα μεγάλη κάμψις ἔλαβε χώραν (—38%). Οἱ σημερινοὶ τῆς κάτοικοι εἶναι ὀλιγώτεροι τοῦ 1)9 ἐκείνων τοῦ 1912, ἀνερχόμενοι εἰς τὸ 11% τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους τούτου.

Ἡ πραγματικὴ ὅμως ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου εἶναι αἰσθητῶς μεγαλυτέρα, ἂν ὑπολογίσωμεν τὴν φυσικὴν αὐξήσιν τῶν κατοίκων, ἥτις θὰ ἐπῆρχετο ὑπὸ κανονικᾶς συνθήκας. Κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμόν, ὁ πληθυσμὸς τοῦ 1912 ἐξ 22.450 κατοίκων θὰ ἔδει νὰ διπλασιασθῇ ἐντὸς τῆς ἐξηκονταετίας 1912-1971, ἥτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς νήσου θὰ ἔπρεπε νὰ προσεγγίξῃ τὰς 50.000.

Μὲ βάσιν τὸν ὑπολογισμόν τοῦτον, οὐδ' ἡ πρωτεύουσα τῆς δωδεκανήσου ἀπέφυγε τὴν πληθυσμιακὴν μείωσιν, ἀφοῦ ὁ κατὰ τὸ 1912 πληθυσμὸς τῆς, ἐντὸς 60 ἐτῶν, δὲν ἠῤῥήθη οὐδὲ κατὰ 50%.

Οἱ ἐγκαταλείψαντες τὴν νῆσον Συμαῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ κυριώτεροι τόποι ἐγκαταστάσεώς των εἶναι ἡ Ρόδος, τὸ πολεοδομικὸν συγκρότημα Πρωτεύουσας, ἡ Αἴγυπτος (εἰς τὸ παρελθόν), αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι (Νέα Ὑόρκη, Ὁχάϊο κλπ.), ἡ Αὐστραλία καὶ τὸ Κογκό. Τόσον οἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ὅσον καὶ οἱ ἐκτὸς αὐ-

τῆς Συμαῖοι ἐμφανίζουν δυναμισμόν, διαπρέπουν εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς καὶ τοὺς ἐπαγγελματικοὺς κλάδους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεδόθησαν, καὶ εἶναι ὀργανωμένοι εἰς Σωματεῖα, ἐκδηλώνοντα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν γενέτειραν.

III. Πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συγκριτικὴ θέσις τῆς νήσου

Ἡ Σύμη, ἥτις εἶναι μία τῶν μικροτέρων εἰς ἐπιφάνειαν νήσων τῆς Δωδεκανήσου, εἶχεν εἰς τὸ παρελθὸν μεγάλην πυκνότητα πληθυσμοῦ, ὑπολειφθεῖσα μόνον τοῦ Καστελλορίζου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὁμως διετίαν τῆς τουρκικῆς κατοχῆς (1910-1912), ὁ μὲν πληθυσμὸς τῆς Σύμης ἔφθασεν εἰς τὸ ὑψηλότερόν του ἐπίπεδον, τὸ δὲ Καστελλόριζον ἀπώλεσε μέγα μέρος τῶν κατοίκων του καὶ ὥς ἐκ τούτου ἡ Σύμη ὑπερέβη εἰς πυκνότητα καὶ τὸ Καστελλόριζον (353 ἔναντι 349 κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον).

Τὸ προβάδισμα εἰς τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ διετήρησεν ἡ Σύμη καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἱταλοκρατίας, παρὰ τὴν σοβαρὰν ἐλάττωσιν τῶν κατοίκων τῆς, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ ἡ νῆσος ἤρχισε νὰ καταλαμβάνη, ἐξ ἐπόψεως πυκνότητος, ὑποδεστέραν θέσιν, διὰ νὰ καταλήξῃ σήμερον εἰς μίαν τῶν ἀραιοκατωκημένων νήσων. Τὴν πρώτην σειρὰν κατέχουν ἡ Λέρος καὶ ἡ Κάλυμνος. Ἡ Ρόδος, ἄλλοτε ἀραιοκατωκημένη, ὑπερέβη ἤδη τὴν μέσσην πυκνότητα τῶν νήσων τοῦ συμπλέγματος (47,2 ἔναντι 45,2), ἐνῶ ἡ πυκνότης τῆς Σύμης ὑπολείπεται αὐτῆς (39,3 ἔναντι 45,2), ὑπερτεροῦσα, ἐν τούτοις, τῶν περισσοτέρων νήσων (Τήλου, Ἀστυπαλαίας, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσου, Καστελλορίζου, Νισύρου καὶ Λειψῶν) καὶ ἐρχομένη πέμπτη εἰς πυκνότητα μετὰ τὴν Λέρον, Κάλυμνον, Κῶν καὶ Ρόδον.

Εἰς ἀπολύτους ἀριθμούς, ἥτοι ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν νήσων, ἡ Σύμη, ἥτις κατελάμβανε, συμφώνως πρὸς τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν τετάρτην θέσιν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐρχομένη μετὰ τὴν Ρόδον, τὴν Κῶν καὶ τὴν Κάρπαθον, καὶ τὴν τρίτην θέσιν κατὰ τὰς ἀπογραφὰς τῶν ἐτῶν 1850, 1900, 1910 καὶ 1912, ἐρχομένη μετὰ τὴν Ρόδον καὶ τὴν Κάλυμνον, κατὰ τὰς ἀπογραφὰς τῶν ἐτῶν 1917, 1931 καὶ 1936 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν τετάρτην θέσιν, ὑπολειπομένη τῆς Ρόδου, τῆς Κῶ καὶ τῆς Καλύμνου. Ἐπεσεν ὁμως εἰς τὴν ἕκτην θέσιν κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν (ἀπογραφαὶ 1941, 1947, 1951, 1961, 1971). Προηγούνται αὐτῆς ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς, ἡ Κάλυμνος, ἡ Λέρος καὶ ἡ Κάρπαθος, τὴν προσεγγίζει δὲ ἡ Πάτμος (2486 ἔναντι 2497), ἐνῶ εἰς τὸ παρελθὸν αἱ δύο αὗται νῆσοι (Σύμη καὶ Πάτμος) εἶχον μεγάλην διαφορὰν πληθυσμοῦ, ἥτις, μειουμένη συνεχῶς, ἤδη ἐξεμυδενίσθη.

Εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κατοίκων τῆς Δωδεκανήσου, ὁ πληθυσμὸς τῆς Σύμης ἐσημείωσε φθίνουσιν ἐξέλιξιν ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν.

Ὁ συμαϊκὸς πληθυσμὸς ἐδιπλασίασε τὸ ποσοστὸν, τὸ ὁποῖον κατελάμβανεν εἰς τὸν ὅλον δωδεκανησιακὸν πληθυσμὸν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι καὶ τοῦ 1912 (ἀπὸ 7,14% εἰς 15,65%), ἀλλ' ἐκτοτε ἡ κατιούσα πορεία ὑπῆρξε λίαν ταχεῖα. Τὸ ποσοστὸν τῶν 15,65% τοῦ 1912 κατῆλθε κάτω τοῦ ἡμίσεος κατὰ τὰς ἐπομένους τέσσαρας ἀπογραφὰς (1917, 1922, 1931 καὶ 1936), ἐπῆλθε δὲ νέος ὑποδιπλασιασμὸς κατὰ τὰς ἐν συνεχείᾳ τρεῖς ἀπογραφὰς (1941, 1947 καὶ 1951) καὶ κατέληξε νὰ καταλαμβάνῃ ἤδη ὁ συμαϊκὸς πληθυσμὸς τὸ λίαν ἀσήμαντον ποσοστὸν τοῦ 2% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δωδεκανήσου. Ἡ ὅλη ἐξέλιξις φαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω παρατιθεμένου πίνακος.

Π Ι Ν Α Κ

Ἔτη	Σύνολον	Σύμῃ	%
1821	87500	6250	7,14
1850	96250	8000	8,31
1900	142000	18000	12,68
1910	147750	19500	13,20
1912	143482	22450	15,65
1917	102180	7300	7,14
1922	109560	7000	6,39
1931	130170	9460	7,27
1936	134635	8182	6,08
1941	129235	4147	3,21
1947	115343	4090	3,55
1951	121480	4003	3,30
1961	123021	3126	2,54
1971	121017	2497	2,06

IV. Σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλα, ἡλικίας καὶ ἐπίπεδον παιδείσεως

Ἡ ἀπογύμνωσις τῶν νήσων ἀπὸ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ των δὲν περιορίζεται εἰς δυσμενῆ ποσοτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐχει περαιτέρω συνεπείας ἐπὶ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλα καὶ ἡλικίας. Δεδομένου ὅτι ἐγκαταλείπουν τὴν νῆσον περισσότεροι ἄνδρες ἢ γυναῖκες καὶ περισσότερα ὠριμα δημογραφικῶς ἄτομα (15-64 ἐτῶν) ἢ νέα (-15 ἐτῶν) καὶ ἡλικιωμένα (65 ἐτῶν καὶ πλέον), οἱ ἀπομένοντες κατανέμονται, κατὰ τρόπον μὴ κανονικόν, εἰς ἀνδρικὸν καὶ γυναικεῖον πληθυσμὸν καὶ εἰς κλιμάκια ἡλικιῶν.

1. Ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ φύλα διαπιστοῦμεν, ὅτι, συμφώνως πρὸς τὰ προσωρινὰ δεδομένα τῆς γενικῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1971, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς νήσου ἐκ 2497 ἀτόμων κατενέμετο εἰς 1097 ἄνδρας

καὶ 1420 γυναῖκες, ἤτοι οἱ ἄνδρες ἀπετέλουν τὸ 43,13% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τὸ 56,87% αὐτοῦ. Ὁ γυναικεῖος πληθυσμὸς, δηλονότι, συμμετέχει εἰς τὸ σύνολον τοῦ συμαῖκου πληθυσμοῦ μὲ ποσοστὸν αἰσθητῶς ὑψηλότερον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον συνήθως καταλαμβάνουν αἱ γυναῖκες εἰς τὸν ὅλον ἑλληνικὸν πληθυσμὸν (51%). Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ πράγματι κατοικῶν τὴν νῆσον ἀνδρικός πληθυσμὸς εἶναι κατὰ τι μεγαλύτερος, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δὲν ἦσαν παρόντες ἀρκετοὶ ναυτικοί, τῶν ὁποίων αἱ οἰκογένειαι (γυναῖκες, παιδιὰ, ἡλικιωμένοι) ἀπεγράφησαν καί, κατ' ἀκολουθίαν, ἡ πραγματικὴ διαφορά εἰς τὰ ποσοστὰ συμμετοχῆς ἀνδρικοῦ καὶ γυναικεῖου πληθυσμοῦ εἶναι μικρότερα. Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἡ ἀπόστασις τῶν ποσοστῶν εἶναι μεγαλύτερα τῆς κανονικῆς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι, ἐνῶ εἰς τοὺς ἀγάμους καὶ ἐγγάμους αἱ διαφοραὶ μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἶναι μᾶλλον μικραί, εἰς τοὺς εὐρισκομένους ἐν χηρείᾳ ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγάλη (23 ἄνδρες 185 γυναῖκες).

2. Ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ἡλικίας ἔχομεν τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα, μὲ βάσιν τὰ προσωρινὰ δεδομένα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1971.

Νέοι (μέχρι 14 ἐτῶν)	702	28,11%
Ὡριμοὶ (15-64 ἐτῶν)	1399	56,03%
Ἡλικιωμένοι (65 καὶ ἄνω)	396	15,86%
	<u>2497</u>	<u>100</u>

Συγκρίνοντας τὰ στοιχεῖα ταῦτα πρὸς τὴν κατὰ ἡλικίας σύνθεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, διαπιστοῦμεν, ὅτι τὰ μὲν ποσοστὰ τῶν νέων καὶ πρὸ παντὸς τῶν ἡλικιωμένων εἶναι ὑψηλά, ἐνῶ τὸ ποσοστὸν τῶν ὀρίμων εἶναι χαμηλόν. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἔπαυσε νὰ εἶναι «δημογραφικῶς νέος», ἀφοῦ μόνον 25% τοῦ συνόλου ἀνήκουν εἰς τὸ πρῶτον κλιμάκιον, καὶ εὐρίσκεται εἰς προχωρημένην φάσιν ὀριμότητος (δημογραφικῶς ὀριμοὶ 64% τοῦ συνόλου), βαδίζων πρὸς τὴν δημογραφικὴν γήρανσιν, καθ' ὅσον ἤδη τὸ 9% τοῦ πληθυσμοῦ καταλαμβάνουν οἱ ἡλικιωμένοι (ἄνω τῶν 65 ἐτῶν).

Ὁ συμαῖκός πληθυσμὸς, βαρυνόμενος μὲ ποσοστὸν ἡλικιωμένων ἐγγὺς τοῦ 16%, εἶναι ἤδη δημογραφικῶς γηρασμένος, γεγονόςς τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν περαιτέρω πληθυσμιακὴν ἐξέλιξιν τῆς νήσου. Ἡ χαμηλὴ ἀναλογία τῶν ὀρίμων, συνεπικουρούσης καὶ τῆς δυσαναλογίας τοῦ ἀνδρικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὸν γυναικεῖον, συνεπάγεται μικρότερον τῆς συνήθους γαμηλιότητα καὶ γεννητικότητα, ἐνῶ ἡ ὑψηλὴ ἀναλογία ἡλικιωμένων ἔχει ὡς ἐπακόλουθον μεγαλύτεραν τῆς συνήθους θνησιμότητα. Ἡ σχετικῶς καλὴ ἀναλογία τῶν δημογραφικῶς νέων δὲν προοιωνίζει, κατ' ἀνάγκην, μελλοντικὴν αὐξήσιν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ κλιμάκιον τῶν ὀρίμων, καθ' ὅσον σημαντικὸν τμήμα τῶν μεταπιπτόντων εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἐγκαταλείπει τὴν νῆσον.

Ἐξ ἄλλου, ἡ δυσαναλογία τῶν ὀρίμων πρὸς τοὺς νέους καὶ τοὺς ἡλικιω-

μένους άθροιστικώς έχει ως αποτέλεσμα την επιβάρυνση των πρώτων διά την συντήρησιν των τελευταίων, δεδομένου ότι οί ώριμοί αποτελούν τον παραγωγικόν πληθυσμόν και οί νέοι μετά των ήλικιωμένων τον καταναλωτικόν. Συγκεκριμένως, οί ώριμοί είναι 1399 (56% του συνόλου), οί δέ νέοι και οί ήλικιωμένοι 1099 (44% του συνόλου), ενώ εις τον όλον ελληνικόν πληθυσμόν ή σχέσις είναι ευμενεστέρα (64% έναντι 36%).

Τό μικρόν ποσοστόν των ώρίμων και ή περιωρισμένη άπασχόλησις των γυναικών έχουν ως συνέπειαν την λίαν χαμηλήν αναλογίαν του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού επί του συνολικού (25,19% έναντι 45% του ελληνικού). Έκ των εργαζομένων τά 82,5% είναι άνδρες και τά 17,5% γυναίκες.

Τό προκύπτον χάσμα μεταξύ του μικρού σχετικώς ποσοστού εργαζομένων-ώρίμων και του μεγάλου σχετικώς αριθμού συντηρουμένων προσώπων (ύψηλός δείκτης έξαρτήσεως) καλύπτεται δι' ένισχύσεων έξωθεν προερχομένων. Πράγματι, αί οικογένειαι των μεταναστών και των ναυτικών, καθώς και επαναπατρισθέντες Συμ.οι μετανάσται, συντηρούνται διά παροχών έξωθεν και δή εκ της άλλοδαπής (έμβασμάτων, συντάξεων κλπ.).

3. Έξ έπόψεως βαθμού παιδείσεως ή κατάστασις είναι ικανοποιητική, καλύτερα εκείνης των αναλόγου εκτάσεως οικισμών της Χώρας. Τοῦτο όφείλεται εις την μακράν πολιτιστικήν παράδοσιν, την όποίαν έχει ή νήσος, και την διατήρησιν του Γυμνασίου της. Κατά τά δεδομένα της γενικής απογραφής του πληθυσμού του 1971, οί μη γνωρίζοντες γραφήν και ανάγνωσιν (άγράμματοι) είναι μόνον 176, ήτοι τό 8,7% των άνω των 10 έτών κατοίκων της νήσου. Έκ των γνωρίζοντων όμως γραφήν και ανάγνωσιν οί πλείστοι έχουν λίαν άτελή μόρφωσιν, άφού 43,9% δέν έπεράτωσαν την στοιχειώδη εκπαίδευσιν και έτερα 34,6% έχουν μόνον άπολυτήριον στοιχειώδους εκπαίδεψεως. Οί υπόλοιποι έχουν μέσης και άνωτέρας στάθμης παιδείσιν: 5,9% έτελείωσαν την Γ' τάξιν του Γυμνασίου, 5,2% έχουν άπολυτήριον Γυμνασίου και 1,7% έχουν πτυχίον Άνωτάτης Σχολής.

Β. Η οικιστική διαμόρφωσις της νήσου

Οί κάτοικοι της Σύμης συνεκρότησαν εις τό παρελθόν μέσου μεγέθους πόλιν, ήτοι οικισμόν με πλείονας των 20.000 κατοίκων. Η πόλις της Σύμης, μάλιστα, ήτο, ως έλέχθη, ή πρώτη της Δωδεκανήσου, έχουσα πληθυσμόν μεγαλύτερον και αύτης της δωδεκανησιακής πρωτευούσης, Ρόδου. Από 55ετίας όμως ό βασικός οικισμός της Σύμης κατέστη κωμόπολις, ήτις κατά μέν τον μεσοπόλεμον ήτο μεγάλου μεγέθους, (7.000-9.450 κάτοικοι), από δέ του τελευταίου πολέμου μικρού μεγέθους, διά νά φθάση (1971) νά έχη πληθυσμόν όλίγον υπερβαίνοντα εκείνον του «χωρίου». Σημειωτέον, ότι ώρισμένα χωρία-κοινοότητες της Ρόδου έχουν μεγαλύτερον πληθυσμόν από όσον όλόκληρος ή Σύμη.

Καίτοι ὅμως ὁ οἰκισμὸς τῆς Σύμης ἀποτελεῖ μικρὸν κωμόπολιν, αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων δὲν εἶναι κατὰ κύριον λόγον γεωργικαί, ὡς συμβαίνει κατὰ κανόνα μὲ τοὺς μικροὺς οἰκισμοὺς, ἀλλ' ἀστικά. Οἱ ἔμποροι, οἱ ὑπάλληλοι καὶ οἱ ναυτικοὶ εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ἀλιεῖς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὑφίστανται πολλά, σχετικῶς, μικροκαταστήματα. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τῶν καταστημάτων τῆς 29ης Σεπτεμβρίου 1969 ὑπῆρχον εἰς τὴν Σύμην 178 καταστήματα, ἀπασχολοῦντα 287 ἄτομα.

Ὁ κεντρικὸς οἰκισμὸς τῆς Σύμης περιλαμβάνει τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν κατοίκων τῆς νήσου (94%). Πολὺ μικρὸν ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ (6%) κατοικεῖ εἰς ἄλλους λίαν μικροὺς οἰκισμοὺς καὶ δὴ τὸ Πέδι (73 ἄτομα), τὸν Πανορμίτην (32), τὸν Νιμπορειὸν (22), τὴν Μαραθοῦνταν (19) καὶ τὴν Νύμον (7).

Ἐξ ἐπόψεως στεγάσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἡ Σύμη εἶχε προβάδισμα εἰς τὸν οἰκοδομικὸν πλοῦτον. Ἡ μὲν πλειονότης τῶν κατοίκων ἐστεγάζετο ἀνέτως εἰς ιδιόκτητα οἰκήματα (ικανοποιητικὴ σχέσις ἀριθμοῦ προσώπων πρὸς ἀριθμὸν δωματίων), δὲν ἦσαν δὲ ὀλίγαι αἱ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι διέθετον ἀφ' ἑνὸς πολυτελεῖς κατοικίας εἰς τὴν πόλιν, μὲ τὰ μέτρα κρίσεως βεβαίως τῆς ἐποχῆς τῆς οἰκοδομήσεώς των, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξοχικὴν κατοικίαν εἰς ἓν τῶν θερέτρων τῆς νήσου.

Οἱ βομβαρδισμοὶ τῆς πολεμικῆς περιόδου καὶ ἡ ἔλλειψις συντηρήσεως ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ κατοικιῶν Συμαίων ἐγκαταλειψάντων τὴν νῆσον προεκάλεσαν σοβαρὰν μείωσιν τοῦ οἰκοδομικοῦ πλούτου τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ σοβαρὰ προβλήματα ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἐρειπώσεως σημαντικοῦ ποσοστοῦ τῶν οἰκοδομῶν. Παρὰ τὴν ἐλάττωσιν ὅμως ταύτην τῶν κατοικησίων οἰκημάτων, δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν νῆσον θέμα στέγης, καθ' ὅσον ταῦτα εἶναι περισσότερα τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς ἀνάγκας στεγάσεώς τῶν ἀπομεινάντων εἰς τὴν γενέτειραν Συμαίων.

Οἰκοδομήσεις νέων κατοικιῶν δὲν διαπιστώνει τις εἰς τὸν κεντρικὸν οἰκισμόν τῆς νήσου. Μόνον ἐπισκευαί, ἀνακαινισμοὶ καὶ βελτιώσεις γίνονται ἐκ μέρους τῶν κατοίκων ἢ τῶν ἐκτὸς τῆς νήσου Συμαίων. Τοῦναντίον, ἀξιοσημείωτος οἰκοδομικὴ κίνησις παρατηρεῖται εἰς τὰ θέρετρα τῆς Σύμης, ὡς τὸ Πέδι, τὸν Νιμπορειὸν, τὴν Μαραθοῦνταν καὶ τὸν Πανορμίτην, ὅπου ἡ Μονὴ τοῦ Ταξιάρχου ἐξετέλεσεν εὐρὺ οἰκοδομικὸν πρόγραμμα.

